

Dysfagi

et symptom med alvorlige konsekvenser

HEIDI ADAMSEN, ERGOTERAPEUT OG UNDERVISER PÅ SOSU SILKEBORG

Et kig i hverdagen:

Ordet DYSFAGI stammer fra Græsk

- - DYS betyder vanskeligheder eller besvær
- - FAGI betyder spise

ØVRE dysfagi – relateret til mund og svælg

NEDRE dysfagi – spiserør og mavesæk

Kender I nogle borgere, som har dysfagi?

Kender I nogle borgere, som ikke spiser pænt?

(Eks. Hoster, spilder ud af munden, har madrester tilbage i munden o. lign.)

Kender I nogle borgere, som ofte har lungebetændelse?

Et kig i hverdagen:

- Synke, spise og drikke er komplicerede processer, der er livsnødvendige – men vi tager dem ofte for givet
- At kunne synke, spise og drikke er ikke kun et spørgsmål om tilstrækkelig næringstilskud for at overleve, men ofte ensbetydende med sociale og nydelsesmæssige oplevelser
- Måltidet er ofte det centrale i festlige sammenhænge med familie og venner

Et kig i hverdagen:

- Spise, synke og drikke er komplekse funktioner og aktiviteter der kræver effektive og koordinerede sensoriske, motoriske og kognitive færdigheder
- Måltidet er en **aktivitet** vi deltager i hele livet
- Borgere med dysfagi kan derfor opleve store begrænsninger i deres hverdag
 - undgår at komme ud blandt andre
 - isolerer sig – siger fra til sammenkomster
 - mister en af de vigtigste dele af hverdagslivet – nemlig at dele måltider med andre (familie, venner osv.)
 - Forringelse af **livskvalitet**

Hvad er dysfagi?

- I 2011 blev der fra hele landet indberettet i alt 22 såkaldte UTH (utilsigtede hændelser) til den danske patientsikkerhedsdatabase, hvor dysfagi var en medvirkende faktor
- Heraf 1 dødelig, 4 var meget alvorlige, hvor fejlsynkning medførte bevidstløshed
- På baggrund af dette, udarbejdede Patientombuddet (i dag styrelsen for patientsikkerhed) i 2012 "Dysfagi – Temarapport om faren ved fejlsynkning"
- Formålet var at ledelse og personaler på sygehuse og i kommunerne blev opmærksomme på den øgede risiko borgere med synkeproblemer/dysfagi har
- De sidste ca. 20 år har undersøgelser og behandling af patienter/borgere med aktivitetsproblemer relateret til synkebesvær og været en ergoterapeutisk praksis og specialefelt og de sidste par år er dette fokus øget – også ift. vigtigheden af tværfaglig indsats
- I 2018 er der udkommet rapport fra Nordjylland, hvor man har beregnet omkostningerne ved indlæggelse af borgere med Dysfagi i modsætning til indlæggelser af borgere uden dysfagi

Hvad er dysfagi?

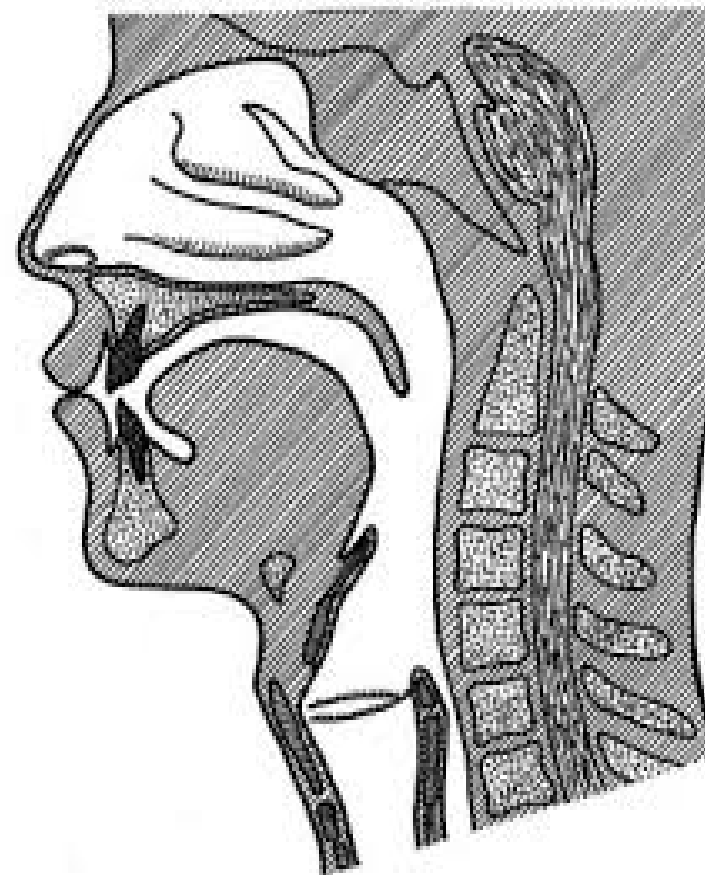
Dysfagi er ikke en sygdom – Symptom på forskellige sygdomme og tilstande

Tygge- og synkebesvær som forhindrer mad og væske i at komme sikkert fra munden til maven.

Kan skyldes skader i de muskler og nerver som styrer den normale tygge- og synkefunktion

Kan være anatomiske forandringer i de strukturer der er relateret til tygge- og synkefunktionen

Kan skyldes infektioner i mund og svælg

Hvad er dysfagi?

Kan forekomme ved borgere med:

Apoplexia cerebri

Parkinson

Demens

Cancer

Traumatisk hjerneskade

KOL

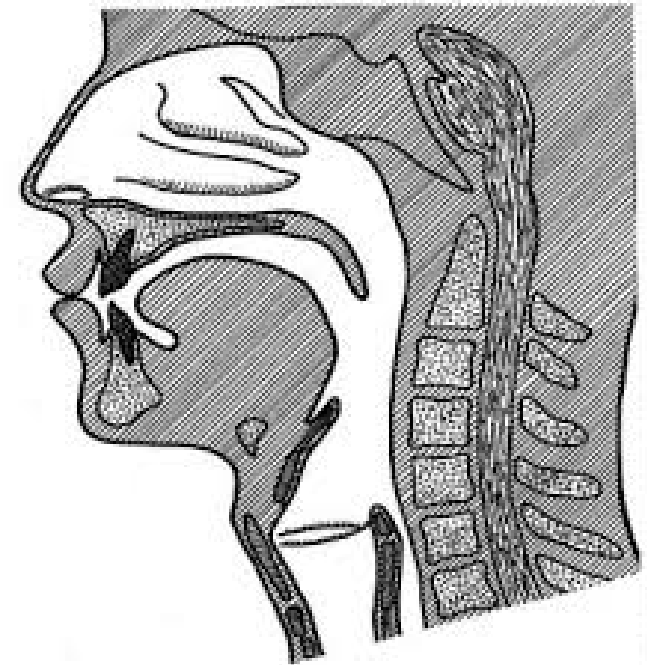
Sklerose

ALS

Cerebral parese

Almindelig aldring og svækkelse

Kan være et motorisk og/eller sensorisk problem

Eksempler på opgørelser af dysfagi-symptomet

60-87 procent af beboere på plejehjem for ældre

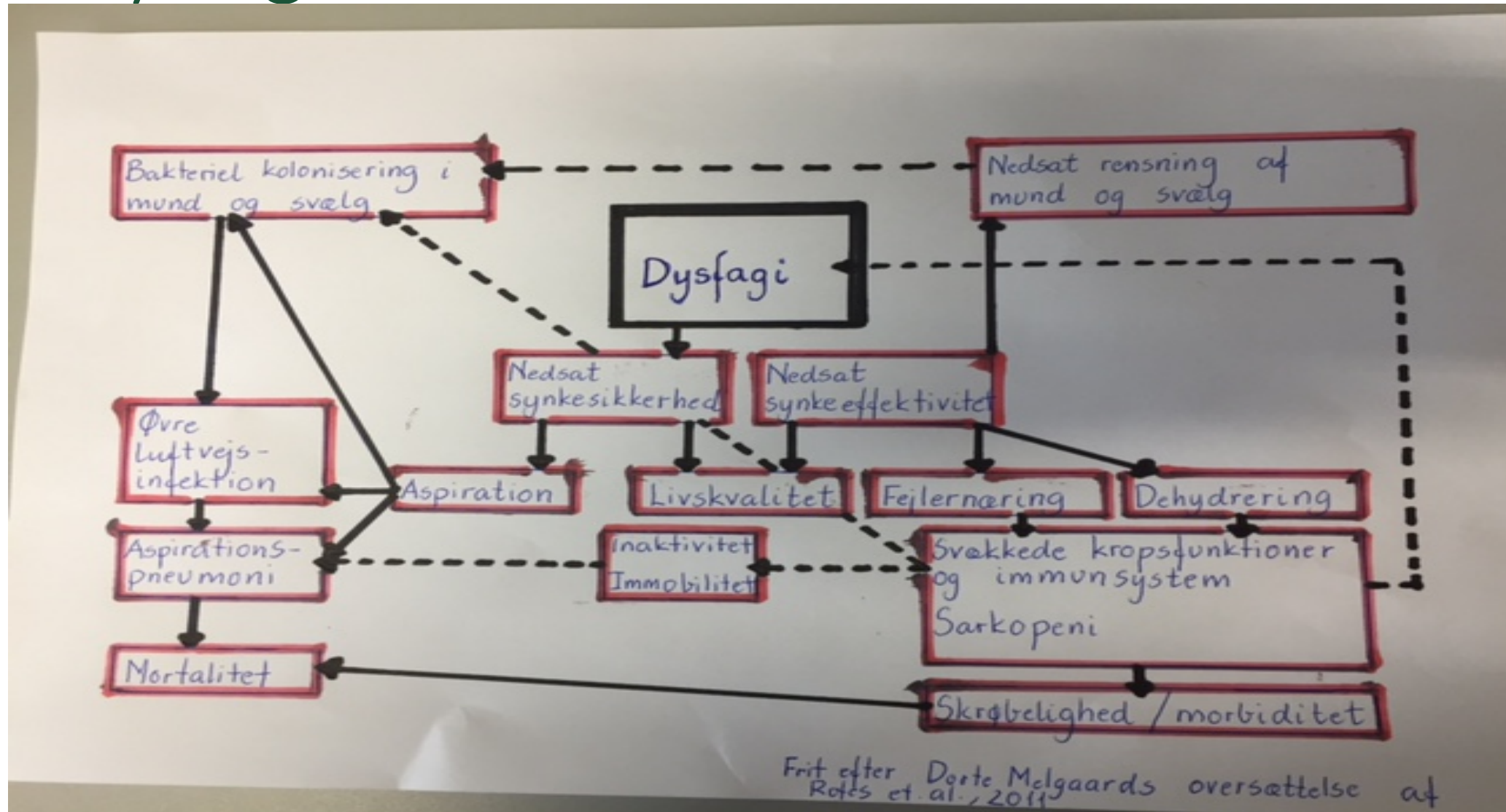
30 procent af alle apopleksipatienter

20-50 procent af patienter med Parkinson og Alzheimer har dysfagi (stigende)

20-30 procent af patienter med Amyotrofisk Lateral Sclerose (forventeligt alle)

Kilde: temarapport om dysfagi, 2012

Dysfagiens Konsekvenser

Observationsøvelse

Observér en normal spisning

Noter bevægelser for

- kroppen
- armene
- halsen
- kæben
- tungen
- svælget

Spisningens 4 faser

PRÆORALE FASE

Maden bliver set, tilberedt, duftet, berørt, anrettet og ført til munden

Munden og kroppen indstiller sig

Spyt- og mavesaftproduktion

Forberedende synk

ORALE FASE

Kæben tygger

Tungen og kinderne sørger for at maden kommer rundt i munden

Tungen ”rydder op”

Der dannes bolus

Bolus transporteres til den bagerste del af mundhulen ved hjælp af tungs transportbevægelse

Spisningens 4 faser

FARYNGEALE FASE

Transport fra den bagerste del af mundhulen ned i svælget

Ganesejlet lukker af til næsen

Strubelåget kipper

Der lukkes af til luftrøret

Åndedræt og synkning er koordineret, og vejret trækkes ikke i det øjeblik bolus passerer ned i svælget

ØSEFAGEALE FASE

Ved hjælp af peristaltiske bevægelser (rytmiske kontraktioner) af spiserøret (autonomt glat muskulatur) transporteres bolus til maven.

Den nederste lukkemuskel i spiserøret forhindrer reflux (tilbageløb af mad)

Hvorfor øget opmærksomhed på forebyggelse af dysfagi ?

Tredive procent af de patienter, der indlægges med lungebetændelse, har dysfagi. De har også en markant højere dødelighed

En tredjedel af de patienter, der bliver indlagt med lungebetændelse på lungemedicinske afdelinger, har dysfagi. Det er en bekymrende stor andel, især når det tillige viser sig, at dødeligheden for de patienter er markant højere.

Borgere med dysfagi har gennemsnitlig en indlæggelses-tid på 2 døgn mere, end borgere uden dysfagi

kilde: Dorte Melgaard, ph.d.-afhandling.

Se og lyt!!!!!!!!!!!!

- Hoste ifm spise og drikke
- Besvær med at kontrollere maden i munden
- Ændret stemme under og efter måltidet
- Forsinket eller ingen synkning
- Tyggevanskeligheder
- Smerter ved synkning
- Lang tid om at synke en mundfuld
- Vægttab
- Savler/øget mundvand
- Besværet eller rallende vejrtrækning under måltidet
- Hyppig lungebetændelse
- ”løbe-næse”
- Spytter maden ud

Undersøgelser

<https://youtu.be/PKEZPoyda8w>

Konsistenstrappen

Tabel 16. Funktionsniveau og konsistens af mad

<i>Funktionsniveau</i>	<i>Mad konsistens</i>	<i>Kommentarer</i>
Normalfunktion	Almindelig mad	Fuldstændig oral ernæring
Motoriske og/eller sensoriske funktionsnedsættelser i munden samt dårlig tandstatus. Der er en næsten normal tyggefunktion, en fuldstændig tungefunktion samt en normal synkefunktion	Blød kost	Sidste skridt på vejen inden fuldstændig oral ernæring
Har nogen tyggefunktion, nogen tungetransport og kan bevæge tungen fra side til side samt spontan synkning. Dårlig læbelukke	Gratinkost	Den orale ernæring er ofte den primære og sondeernæring den sekundære
Behøver ikke kunne tygge, men skal være i stand til nogen tungetransport og spontan eller faciliteret synkning	Purékost	Sondeernæring ofte den primære ernæring og den orale ernæring den sekundære
Kan ikke tygge, men synker med besvær. Meget dårlig tunge- og læbelukkefunktion. Eventuelt lammelse og hoste	Flydende kost. Gelékost	Sondeernæring ofte den primære ernæring og den orale ernæring den sekundære
Kan holde en siddende stilling, eventuelt med understøttelse af en person, kan holde hovedet i midtlinje med en lang nakke eventuelt med understøttelse af en person, er vågen og kan samarbejde, har nogen tunge transport, har spontan synkning af spyt og spontan hoste	Terapeutisk spisning, hvor blandt andet Gelekost kan anvendes	Ofte mere en oplevelse af mad end et egentligt måltid. Altid supplerende sondeernæring
Ingen synkefunktion tillige med øvrige vanskeligheder	Sondeernæring	Ingen oral ernæring

Kilde: Frit efter Hammel Neurocenter (Den Nationale kosthåndbog)

Dysfagi

- I kommunerne og på sygehusene vil det være ergoterapeuter som laver vurderingerne
- Flere får tilbudt en genoptræningsplan efter ex. Indlæggelser, hvor Dysfagi er konstateret
- I 2015 har sundhedsstyrelsen udarbejdet kliniske retningslinjer for øvre dysfagi – opsporing, udredning og udvalgte indsatser
- Formålet med dette er at sikre en evidensbaseret indsats af ensartet høj kvalitet på tværs af landet og derved medvirke til hensigtsmæssige patientforløb og vidensdeling på tværs af sektorer og faggrupper samt prioritering i sundhedsvæsenet.
- Formålet er, at afdække effekten af relevante procedurer og derved øge patientsikkerheden

Spørgsmål

Kildeliste

1. "Dysfagi og aktivitetsproblemer med at synke"

Udarbejdet af EFS (ergo fagligt selskab) Dysfagi, november 2015

2. "Forebyg Dysfagi", artikel fra Ergoterapeuten, August 2015

3. "National Klinisk retningslinje for øvre dysfagi – opsporing, udredning og udvalgte indsatser", Sundhedsstyrelsen, 2015

4. "Dysfagi hos den ældre medicinske borger", Regionshospitalet Nordjylland, Center for Klinisk Forskning, Juni 2018

5. "Temarapport om Dysfagi", Patientombuddet, 2012

6. "Ansigt, mund og svælg – undersøgelse og behandling efter coombes-konceptet", Anette Kjærsgaard, Munksgaard, 2011